

שנינו בברייתא: ואלו שבמיתה ... ופרועי ראש:

ומפרשין טעמא, משום דכתיב [יחזקאל מד]: "והכהנים הלויים בני צדוק ... המה יבואו אל מקדשי והמה יקרבו אל שולחני לשרתני ... וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו" וכתוב בתריה [לאחר פסוק זה] "ויין לא ישתו כל כהן כבואם אל החצר הפנימית" —

הרי שאיתקש פרועי ראש לשתיי יין, מה שתיי יין ששימשו הם במיתה וכדילפינן לעיל, אף פרועי ראש ששימשו הם במיתה.⁽⁷⁾

שנינו בברייתא: אבל ערל, אונן, יושב, באזהרה:

ומפרשין ערל מנלן שהוא באזהרה?

אמר רב חפדא: דבר זה — שהערל אסור

לשמש — מתורת משה רבינו לא למדנו, עד שבא יחזקאל בן בוזי, ולמדנו, שנאמר ביחזקאל [שם]:

"כל בן נבר [כהן] מומר לעבודת כוכבים, שהוא] ערל לב,

ו[כן] ערל בשר,⁽¹⁾ לא יבא אל מקדשי".⁽²⁾ א-19

אונן, מנלן שהוא באזהרה?

דכתיב [ויקרא כא]: "והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ... ועל כל נפשות מת לא יבא, לאביו ולאמו לא יטמא. [ואף על פי שמתו אביו ואמו] ומן המקדש לא יצא [אין צריך לצאת, ואף על פי כן] ולא יחלל את מקדש אלהיו" —

ולמדנו: הא אחר שלא יצא, ושימש כשהוא אונן — חילל את העבודה ונפסלה.

אמר תמה ליה רב אדא לרבא:

בפשוטו אי אפשר לפרש כן, כיון שפירש ד"ערל לב" היינו מומר לעבודת כוכבים דוקא.

2. והיא אזהרה מדברי קבלה בעלמא, ולא לקי עלה, רש"י.

וראה לעיל כב ב: עד דלא בא יחזקאל מאן אמרה, אלא גמרא גמירי לה, ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא; וכתב ה"כסף משנה", שמכאן מקור הרמב"ם [ביאת מקדש ו ח] שכתב גבי ערל "ולוקה כזר שעבד"; ופירש ה"כסף משנה" את לשונו "כזר שעבד", שרצה רבינו שיהא נרמז בתורה קצת, ולפיכך כתב שהוא כזר.

וראה עוד ברמב"ם [מעשר שני ג ד] שכתב: "הערל כטמא, ואם אכל מעשר שני לוקה מן התורה" [וכעין זה כתב בפרק ב מהלכות חגיגה], ולפי זה תמהו האחרונים: למה לי מקרא

7. תמה המהרש"א בשם ה"כסף משנה": והרי כתיב [ויקרא י ו] ויאמר משה אל אהרן ולאזר ולאיתמר בניו, ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו" הרי בהדיא שפרועי ראש במיתה, ולמה הוצרכו להיקש?! וראה מה שהביא וכתב בזה המהרש"א.

וכבר הקשה קושיא זו בחידושי הר"ן כאן, וציין לדבריו בפרק כהן גדול, ראה שם כב ב ד"ה מה שתיי.

1. כתב רש"י: שמתו אחיו מחמת מילה; וראה ב"יד רמה": וערל בשר אף על פי שלא נתנכרו מעשיו, כגון שמתו אחיו מחמת מילה; והיינו, דבהכרח לפרש כן, שאם לא כן היינו "ערל לב", שפירש שם ב"יד רמה": זה ישראל מומר שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים; אבל ברש"י

מאחר שלמדנו פסול אונן ממקרא זה שכתוב בו לשון חילול, אם כן: ונילף "חילול חילול" מתרומה, מה להלן במיתה, אף כאן במיתה; ולמה שנינו שהוא באזהרה בעלמא!?

ומשינין: מי כתיב ביה בכהן הדיוט בגופיה לשון חילול, והרי מכללא דכהן גדול קאתי, כלומר: מכלל שאמר בכהן גדול שהוא אינו מחלל, למדנו שכהן הדיוט חילל, הרי "דבר הבא מן הכלל", וכל דבר הבא מן הכלל, אינן דנין אותו בגזרה שוה.

יושב מנלן שהוא באזהרה?

אמר רבא אמר רב נחמן: כי אמר קרא [דברים יח]: "וזה יהיה משפט הכהנים מאת העם ... ראשית דגנך תירושך ויצהרך תתן לו. כי בו בחר ה' אלהיך מכל שבטיך לעמוד לשרת בשם ה'"; ולמדנו ממה שאמר הכתוב "לעמוד לשרת":

לעמידה בחרתיו להיות כהן, ולא לשיבה,

וכיון שלא נבחר לכך הוה ליה כזר. (3)

שנינו בכרייתא: בעל מום ששימש, רבי אומר: במיתה, וחכמים אומרים: באזהרה:

מאי טעמא דרבי?

משום דכתיב [ויקרא כא]: "כל איש אשר בו מום מזרע אהרן הכהן לא יגש להקריב את אשי ה' ... לחם אלהיו מקדשי הקדשים ומן הקדשים יאכל. אך אל הפרוכת לא יבא, ואך המזבח לא יגש כי מום בו ולא יחלל את מקדשי" —

ויילף חילול ["יחלל"] חילול מכהן שאכל תרומה בטומאת הגוף ["יחללוהו"], מה להלן במיתה, אף כאן במיתה.

ומקשינן: ונילף חילול ["יחלל"] חילול ["חלל"] מנותר, ונאמר: מה להלן בכרת, אף כאן בכרת!?

אם כן ייחשב כזר שעבד שהוא במיתה, וכאשר אמרה הגמרא לעיל פג ב גבי מחוסר בגדים.

אך לשון רש"י בזבחים שם [כג ב] — על מה שאמרו שם בגמרא: מכדי יושב כזר דמי ומחיל עבודה, אימא מה זר במיתה אף יושב במיתה — וניגמר במה מצינו בזר שמיחל עבודה וחייב מיתה, אף יושב שמחלל עבודה במיתה.

והתוספות שם תמהו עליו: דגבי ערל ואונן נמי היה לן להקשות כמו כן, דליהוי במיתה מבנין אב!?

ולכן פירשו: ונראה, דפריך משום דדרשינן לעמידה בחרתיו ולא לשיבה, שלא בחר בכהנים יושבים אלא נחשבים כמו ישראלים זרים, לכך מחלל עבודה כמו זר, ומשום הכי גם במיתה

דיחזקאל, תיפוק ליה שהוא כטמא; וראה בכל זה ב"ספר המפתח".

3. א. ובגמרא זבחים כג ב מבואר כמו כאן, ולאחר מכן מיתי הגמרא ברייתא: "לעמוד לשרת" מצוה, כשהוא אומר [במדבר יח ו]: "וכי יבוא הלוי — כלומר: הכהן, ראה ברש"י שם — מאחד שעריך מכל ישראל ... ושרת בשם ה' אלהיו ככל אחיו הלויים] העומדים [שם לפני ה']", שנה עליו הכתוב לעכב.

ב. כתב רש"י: ולא לשיבה: דכיון דלא נבחר, הוה ליה כזר, ובפרק ב' דזבחים רמינן: מכדי יושב כזר דמי ומיחל עבודה, אימא במיתה הוא כזר, אלמה תניא אינו במיתה!?

ופשטות כוונת רש"י היא, דכיון דכזר הוא,

פיגול ונותר, ולא ללמוד מתרומה שאין בה פיגול ונותר.

אלא ילפינן בעל מום בגזירה שוה "חילול חילול" מטמא ששימש [ולא יחללו], כי גמר:

פסול הגוף מפסול הגוף, קודש פנים פיגול ונותר — מקודש פנים פיגול ונותר, כלומר: ילפינן בעל מום ששימש מטמא ששימש, שכן שוה הא לו בכל הדברים האלו, ולא ילפינן מנותר, שאם כי שוה הוא לו בקודש פנים פיגול ונותר, אינו פסול הגוף כבעל מום, אלא פסול מאכל.⁽⁴⁾

ורבנן שאינן לומדים זה מזה, הוא משום דאמר קרא גבי טמא שאכל את התרומה

ומשנינן: **מסתברא** בעל מום ששימש מטמא שאכל תרומה הוה ליה למילף, שכן יש ללמוד בעל מום שהוא פסול הגוף מטמא שהוא פסול הגוף.

ומקשינן: **אדרבה מנותר הוה ליה למילף; שכן דומה בעל מום לנותר בכמה ענינים, ואלו הן:**

קודש בעל מום שימש ועסק בקדשים, והנותר אף הוא קודש, מה שאין כן בתרומה.

פנים, שניהם נעשו בפנים בעזרה, מה שאין כן בתרומה.

פיגול ונותר, כלומר: יש ללמוד עניני קדשים מעניני קדשים, כי שוים הם לענין

ליהוי כזר.

והנה רש"י כאן הביא מדברי הגמרא בזבחים: משום דהוי זר ושלא רחץ ידים ורגלים ושתוי יין, שלשה כתובים הבאים כאחד דכתיב בהו מיתה, ואין מלמדין; ומזה משמע באמת, דכוונת הגמרא ללמוד במה מצינו מזר, ולא משום דהוא עצמו כזר, שהרי אם כן, אין שייך לומר דזר הוא כתוב שאין מלמד, כי לא ללמוד ממנו הם באים, אלא משום שהוא עצמו זר.

ונוסחת הגמרא לפנינו בזבחים שם: משום דהוי מחוסר בגדים ושלא רחץ ידים ורגלים שני כתובים הבאים כאחד ... ולמאן דאמר מלמדין, שתוי יין הוה ליה שלישי; וראה שם שתי נוסחאות ברש"י ד"ה שני כתובין הבאין כאחד; ובדברי התוספות שם.

וראה עוד בחידושי הר"ן כאן, שחלק על דברי רש"י שפירש את דברי הגמרא "לעמידה בחרתיו ולא לשיבה" דהיינו שהוא כזר, ומשום דלא אמרינן הכי, אלא כשאמר הכתוב (והיתה לו כהונת עולם) [והיתה להם כהונה לחוקת

עולם], לומר שאם אין בגדיהם עליהם אין שם כהונה עליהם אלא זרות, אבל כשאמר שלא נבחר לשיבה, אין במשמע שיהא זר, אלא שאינו מן המוכחר; ראה שם.

וכתב ב"ערוך לנר", רבזה מיושב למה צריך "שנה עליו לעכב", וניחא גם מה שפסק הרמב"ם דיושב אינו לוקה.

וראה ב"יד רמה" כאן: אמר קרא "לעמוד לשרת", לעמידה בחרתיו ולא לשיבה, ואפילו הכי לא הוי כזר, דהא לא תליא רחמנא לכהונה דידיה בעמידה, כמה דתליא בבגדים; אלא לענין אחולי עבודה קא מיירי, והיינו דקאמרינן "לעבודה בחרתיו לרצות עבודתו, ולא לשיבה"; ואית דמפרשי, דכיון שלא נבחר לשיבה הוה ליה כזר, ולא מילתא היא, דאם כן ליהוי במיתה כמחוסר בגדים; וראה עוד שם מה שכתב מכח הגמרא בזבחים הנזכרת.

4. הקשו התוספות: הוה לן למילף מנותר טפי, משום דחילול דיחיד ["יחללו"] מחילול דיחיד

”ומתו בו”, ולמדנו: **ולא בבעל מום** ששימש.⁽⁵⁾

שנינו בברייתא: **הזיד במעילה, רבי אומר: במיתה; וחכמים אומרים: באזהרה:**

ומפרשין: **מאי טעמא דרבי?**

אמר פירש רבי אבהו:

משום דכתיב גבי מעילה [ויקרא ה טו]: **”נפש כי תמעול מעל וחסאה בשגגה מקדשי ה”**, וכתוב גבי כהן טמא בתרומה [ויקרא כב ט] **”ושמרו את משמרתו ולא ישאו עליו חטא ומתו בו כי יחלוהו”** —

וגמר רבי בגזירה שוה **”חטא”** [”וחטאה”] **חטא” מתרומה, מה להלן גבי כהן טמא שאכל תרומה במיתה בידי שמים, אף כאן במעילה, אם הזיד בה הרי הוא במיתה בידי שמים.**

וטעמא דרבנן, **אמרי בני הישיבה:** משום **דאמר קרא גבי כהן טמא שאכל תרומה:**

”ומתו בו” ודרשין: **בו ימות ולא במעילה,** ומיעט הכתוב שלא יהא מיתה במעילה, ומכל מקום לענין אזהרה ילפינן גזירה שוה, ולפיכך אמרו חכמים שהמזיד במעילה הוא

באזהרה.

כאן שבה הגמרא למשנתנו ומבארת את הסיפא, ששנינו בה: **זר ששימש במקדש, רבי עקיבא אומר בחנק; וחכמים אומרים: בידי שמים:**

תניא: רבי ישמעאל אומר:

נאמר כאן [במדבר ג י] **גבי זר ששימש: ”ואת אהרן ואת בניו תפקוד, ושמרו את כהונתם, והזר הקרב יומת”.**

ונאמר להלן [במדבר יז כז] — **אחר שיצאה אש מאת ה’ ושרפה את מאתים וחמשים איש מקריבי הקטורת בפרשת קורח — ויאמרו בני ישראל אל משה לאמר הן גוענו אבדנו כולנו אבדנו. כל הקרב הקרב אל משכן ה’ ימות [כמות השרופים]**

מה להלן: ⁽⁶⁾ **בידי שמים,** שהרי בשריפה מאת ה’ מתו.

אף כאן: בידי שמים.

רבי עקיבא אומר:

נאמר כאן — גבי זר ששימש — ”והזר הקרב יומת”.

[”חלל”], [ראה בדבריהם מה שהוסיפו בזה]?! ותירצו: ויש לומר, דהכא פסול הגוף דעבודה מפסול הגוף דעבודה, עדיף.

5. ומסתברא בעל מום הוא דקא ממעט ולא טמא וטבול יום, ש[אף] הן פסול טומאה, רש”י. וכתב עליו ב”יד רמה”: ולא מילתא היא, דהא תינח טמא וטבול יום, אבל טבל [שאף הוא נלמד מתרומה], מאי איכא למימר?! ופירש ב”יד רמה”: מרבה אני את אלו שכן

חילול דרבים מחילול דרבים, ומוציא אני בעל מום, שכן חילול דיחיד מחילול דרבים.

אך בתוספות פירשו כרש”י, והוסיפו: וטבל, אף על גב דלאו פסול טומאה, הוא דמי לתרומה טפי מהני.

6. לכאורה היה נראה שהלימוד הוא בגזירה שוה “הקרב” הקרב, אלא דמהמשך הסוגיא לא משמע כן, כדלקמן בהערה 7.

ונאמר להלן [דברים יג]: כי יקום בקרבך נביא או חלם חלום ונתן אליך אות או מופת ובא האות והמופת אשר דבר אליך לאמר נלכה אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם ונעבדם. לא תשמע אל דברי הנביא ההוא או אל חולם החלום ההוא ... והנביא ההוא או חולם החלום ההוא יומת.

וילפינן בגזירה שוה "יומת יומת" מה להלן — בנביא שהדיח לעבוד עבודה זרה — בסקילה, וכפי שיתבאר בהמשך הענין.

אף כאן — גבי זר ששימש — בסקילה.

רבי יוחנן בן נורי אומר: אכן ילפינן גזירה שוה מנביא שהדיח, ומיהו כך ילפינן: מה להלן — גבי נביא שהדיח בחנק, וכפי שיתבאר בהמשך הענין.

אף כאן — גבי זר ששימש — בחנק.

ומפרשינן: במאי קמיפלגי רבי ישמעאל ורבי עקיבא שרבי ישמעאל למד את דינו של זר ששימש מהשרופים; ואילו רבי עקיבא — ורבי יוחנן בן נורי, הסובר בפרט זה כרבי עקיבא — שלמדו את דינו של זר ששימש בגזירה שוה "יומת יומת" מנביא שהדיח?

רבי עקיבא [ורבי יוחנן בן נורי] סבר:

דנין "יומת מיומת", ואין דנין "יומת מיומת".⁽⁷⁾

ורבי ישמעאל סבר:

דנין הדיוט מהדיוט.

ואין דנין הדיוט מנביא.

ורבי עקיבא אמר לך: כיון שהדיח אותו נביא לעבוד עבודה זרה, אין לך הדיוט גדול מזה.

תו מפרשינן: במאי קמיפלגי רבי עקיבא ורבי יוחנן בן נורי, שנחלקו בנביא שהדיח אם הוא בסקילה או בחנק, וממילא נחלקו גם לענין זר ששימש?

בפלותא דרבי שמעון ורבנן, דתניא:

נביא שהדיח הרי הוא בסקילה, וכמותו היא דעת רבי עקיבא; רבי שמעון אומר: נביא שהדיח הרי הוא בחנק וכן היא דעתו של רבי יוחנן בן נורי.

ומקשינן על המבואר בכריתא לדעת רבי עקיבא שהוא סובר: זר ששימש בסקילה:

הא אנו תנן במשנתנו: זר ששימש במקדש: רבי עקיבא אומר: בחנק!?

תרי תנאי, שני תנאים הם, ונחלקו אליבא דרבי עקיבא:

מתניתין ששנינו אליבא דרבי עקיבא שהזר שימש הוא בחנק, רבי שמעון תלמידו של רבי עקיבא היא, שהוא אומר: נביא שהדיח בחנק, ואליבא דרבי עקיבא אמרו, ואם כן ממילא זר ששימש הנלמד מביא שהדיח אף הוא בחנק.

וברייתא — ששנינו אליבא דרבי עקיבא

7. מכאן משמע בפשוטו, שהלמוד אינו בגזירה שוה "הקרב הקרב".

שהזר ששימש הוא בסקילה, רבנן היא מחלוקתו של רבי שמעון בברייתא אף הם שאמרו: נביא שהדיח הרי הוא בסקילה, תלמידי רבי עקיבא הם; וממילא זר ששימש ואליבא דרבי עקיבא אמרו כן, כי בני הנלמד ממנו אף הוא בסקילה.

הדרן עלך אלו הן הנשרפין